

INHOUD

VOORWOORD	9
INLEIDING	
ÉÉN ISLAM, DRIE GROEPEN MOSLIMS	12
HOOFDSTUK 1	
HET VERHAAL VAN EEN KETTER	39
Mijn reis weg van de islam	
HOOFDSTUK 2	
WAAROM IS ER GEEN ISLAMITISCHE REFORMATIE GEWEEST?	63
HOOFDSTUK 3	
MOHAMMED EN DE KORAN	87
Hoe onvoorwaardelijke eerbied voor de Profeet en zijn boek hervormingen belemmert	
HOOFDSTUK 4	
ZIJ DIE DE DOOD LIEFHEBBEN	118
De fatale gerichtheid van de islam op het hiernamaals	
HOOFDSTUK 5	
GEKETEND DOOR DE SHARIA	141
Hoe de onbuigzame religieuze code van de islam moslims gevangenhoudt in de zevende eeuw	

HOOFDSTUK 6

SOCIALE CONTROLE BEGINT THUIS

167

Hoe het gebod het goede te bevelen en het kwade te verbieden moslims in het gareel houdt

HOOFDSTUK 7

DE JIHAD

188

Waarom de oproep tot een heilige oorlog een handvest voor terreur is

HOOFDSTUK 8

DE SCHEMERING VAN DE TOLERANTIE

223

SLOT

DE ISLAMITISCHE REFORMATIE

238

APPENDIX

MOSLIMDISSIDENTEN EN HERVORMERS

255

NOTEN

269

VOORWOORD

Op ___ stormde een groepje zwaarbewapende, in het zwart vermomde mannen een ___ in ___ binnen, opende het vuur en doodde in totaal ___ mensen. De aanvallers werden gefilmd terwijl ze ‘Allahu akbar!’ schreeuwden.

President ___ verklaarde op een persconferentie: ‘Wij veroordelen deze misdaad door extremisten. Zij kunnen hun wreedheden echter niet rechtvaardigen door een beroep te doen op hun godsdienst. Even krachtig veroordelen wij degenen die deze gruweldaad aangrijpen als voorwendsel voor islamofobe haatmisdrijven.’

Toen ik vier maanden voor het verschijnen van dit boek bezig was met het herzien van de inleiding, had ik natuurlijk iets specifiekers kunnen schrijven, bijvoorbeeld:

Op 7 januari 2015 stormden twee zwaarbewapende, in het zwart vermomde mannen in Parijs het kantoor van *Charlie Hebdo* binnen, openden het vuur en doodden in totaal elf mensen. De aanvallers werden gefilmd terwijl ze ‘Allahu akbar!’ schreeuwden.

Bij nader inzien leek er echter weinig reden om Parijs te kiezen. Een paar weken eerder had ik net zo goed dit kunnen schrijven:

In december 2014 stormde een groep van negen zwaarbewapende, in het zwart vermomde mannen een school in Peshawar binnen, opende het vuur en doodde in totaal 145 mensen.

Een paar weken na Parijs had ik kunnen schrijven:

In Kopenhagen schoot een jongeman een van de aanwezigen neer bij een bijeenkomst over de vrijheid van meningsuiting. Later die dag doodde hij een Joodse bewaker bij een synagoge en verwondde hij vijf politieagenten.

Eenzelfde zin had ik uiteraard kunnen schrijven over ik weet niet hoeveel incidenten, van Ottawa in Canada tot Sydney in Australië en Baga in Nigeria. Daarom besloot ik de plaats blanco te laten, evenals het aantal moordenaars en slachtoffers. Als lezer kunt u gewoon het laatste geval invullen dat in het nieuws was. Of, als u de voorkeur geeft aan een voorbeeld van iets langer geleden, kunt u dit proberen:

In september 2001 vloog een groep van negentien moslimterroristen tegen een aantal gebouwen in New York en Washington DC en doodde 2996 mensen.

Al meer dan dertien jaar is mijn reactie op dergelijke terreurdaden een simpel betoog. Het is absurd om vol te houden, zoals onze leiders doorgaans doen, dat de gewelddaden van radicale islamisten losstaan van de religieuze idealen waardoor zij zich laten inspireren. We moeten erkennen dat zij worden gedreven door een politieke ideologie, een ideologie die is verankerd in de islam zelf, in het heilige boek de Koran en het leven en de leer

van de profeet Mohammed, zoals vastgelegd in de Hadith.

Laat ik zo simpel mogelijk zeggen wat ik bedoel: *de islam is geen godsdienst van vrede.*

Vanwege mijn mening dat islamitisch geweld niet alleen het gevolg is van sociale, economische of politieke omstandigheden – of zelfs theologische misvattingen – maar veeleer is verankerd in de basisteksten van de islam zelf, ben ik weggezet als fanaticus en ‘islamhater’. Ik werd tot zwijgen gebracht, gemeden en te schande gemaakt. Feitelijk werd ik beschouwd als ketter, niet alleen door moslims – voor wie ik toch al een afvallige ben – maar ook door sommige progressieven in het Westen wier multiculturele gevoelens gekwetst worden door zulke ‘botte’ uitspraken.

Mijn vastberaden uitspraken over dit onderwerp hebben tot zulke felle veroordelingen geleid dat je zou denken dat ik me zelf aan geweld had schuldig gemaakt. Want het lijkt tegenwoordig wel een misdaad om de waarheid zeggen over de islam. ‘Haatzaaien’ is het moderne woord voor ketterij. En in de huidige sfeer wordt alles waar moslims zich ongemakkelijk bij voelen gebrandmerkt als ‘haatzaaien’.

Met dit boek wil ik veel mensen – niet alleen moslims maar ook westerse apologeten van de islam – een ongemakkelijk gevoel bezorgen. Dat ga ik niet doen door middel van spotprenten. Veeleer wil ik eeuwenoude orthodox-religieuze opvattingen aanvechten met ideeën en argumenten die beslist als kettters zullen worden verworpen. Ik pleit voor niets minder dan een islamitische reformatie. Het brandende en steeds mondiale vraagstuk van politiek geweld uit naam van een religie kan naar mijn mening alleen worden opgelost als een aantal kernideeën van de islam wezenlijk wordt veranderd. Ik zal geen blad voor de mond nemen, in de hoop dat anderen net zo vrij met mij in debat zullen treden over wat er moet veranderen in de islamitische leer, en de discussie niet proberen te smoren.

ÉÉN ISLAM, DRIE GROEPEN MOSLIMS

Laat ik met een anekdote illustreren waarom ik denk dat dit boek nodig is.

In september 2013 had ik de eer te worden gebeld door Frederick Lawrence, de toenmalige voorzitter van het bestuur van Brandeis University, die me een eredoctoraat op het gebied van sociale rechtvaardigheid aanbood, dat ik zou ontvangen tijdens een uitreikingsplechtigheid in mei 2014. Alles leek oké totdat Lawrence me een halfjaar later nog eens belde, ditmaal om me te vertellen dat Brandeis de uitnodiging introk. Ik was verbijsterd. Al snel hoorde ik dat een aantal studenten en leden van de academische staf die boos waren over mijn uitverkiezing, online een petitie had verspreid, waartoe de Council on American Islamic Relations (CAIR) het initiatief had genomen via de website change.org.

In die petitie werd ik beschuldigd van ‘haatzaaien’ en werd gesteld dat ‘op grond van haar extreme islamofobe opvattingen onze gemeenschap met ontzetting heeft vernomen dat Ayaan Hirsi Ali dit jaar een eredoctoraat zal ontvangen op het gebied van sociale rechtvaardigheid. Met de verkiezing van Hirsi Ali

voor een eredoctoraat geeft het bestuur blijk van een flagrante en onverschillige minachting, niet alleen voor moslimstudenten, maar voor iedere student die onvervalst haatzaaien heeft ondervonden. Haar verkiezing is zowel een directe schending van de morele code van Brandeis University als van de rechten van studenten.¹ Tot slot vroegen de opstellers van de petitie zich af: 'Hoe kan het bestuur van een universiteit die prat gaat op sociale rechtvaardigheid en tolerantie tegenover iedereen een besluit nemen dat gericht is tegen en geen respect toont voor haar eigen studenten?' Mijn nominatie voor een eredoctoraat was 'grievend voor de islamitische studenten en de universitaire gemeenschap van Brandeis, die opkomen voor sociale rechtvaardigheid'.²

Bovendien hadden maar liefst zevenentachtig leden van de academische staf van Brandeis in een brief hun 'schrik en verbijstering' uitgesproken over enkele flarden van openbare uitspraken van mij, voor het merendeel afkomstig uit interviews die ik zeven jaar daarvoor had gegeven. Ze noemden me een splijtzwam en verweten me met name te suggereren dat

geweld tegen meisjes en vrouwen specifiek is voor de islam en de tweederde wereld, waardoor dergelijk geweld onder niet-moslims om ons heen, ook op onze campus, wordt verhuld [evenals] [...] het harde werk aan de basis van toegeweijde moslimfeministen en andere progressieve moslim-activisten en -geleerden, die in de islamitische traditie ondersteuning vinden voor gender- en andere gelijkheid en erin slagen die te verwezenlijken.³

Toen ik de lijst ondertekenaars van de academische staf doornam, viel het me op welke vreemde vrienden ik nietsvermoedend bij elkaar had gebracht. Hoogleraren Vrouwen-, Gender- en Seksualiteitstudies sloegen de handen ineen met CAIR, een

groepering die naderhand door de Verenigde Arabische Emiraten als terroristische organisatie op de zwarte lijst is geplaatst? Een deskundige op het terrein van Diversiteitstudies en Feministische Narratieve Theorie schaarde zich aan de zijde van openlijk homovijandige islamisten?

Inderdaad had ik in februari 2007, toen ik nog in Nederland woonde, tegen de Londense *Evening Standard* gezegd: 'Geweld is inherent aan de islam.' Het was een van drie uit hun verband geplukte citaten waar de academische stafleden van Brandeis aanstoot aan namen. Wat ze in hun brief verzuimden te vermelden, was dat nog geen drie jaar daarvoor Theo van Gogh, met wie ik een korte documentaire had gemaakt, in Amsterdam op straat was vermoord door Mohammed Bouyeri, een jongeman van Marokkaanse afkomst. Eerst schoot hij acht keer met een pistool op Theo. Terwijl die, zich vastklampend aan het leven, om genade smeekte, schoot hij nog eens. Vervolgens sneed hij hem de keel door en probeerde hij hem met een groot mes te onthoofden. Ten slotte stak hij met een kleiner mes een lange brief op zijn lichaam.

Ik vraag me af hoeveel van mijn critici op de campus die brief hebben gelezen. Hij was opgesteld in de stijl van een fatwa, een religieus oordeel, en begon met: 'In naam van Allah, de Barmhartige, de Genadevolle'. Behalve talloze citaten uit de Koran bevatte hij een expliciete doodsbedreiging aan mij:

Mijn Rabb [meester], schenk ons de dood om ons te verblijden met het martelaarschap. Allahoemma Amien.
[O Allah, aanvaard] Mevrouw Ayaan Hirshi [sic] Ali en de rest van de extremistische ongelovigen: de Islam heeft de vele vijandigheden en onderdrukkingen in de Geschiedenis doorstaan. [...] AYAAN HIRSHI ALI JE ZAL JEZELF STUK SLAAN OP DE ISLAM!⁴

En zo ging het maar door, in dezelfde gezwollen stijl. 'De Islam zal zegevieren door het bloed van de martelaren. Het zal haar licht verspreiden in elk donkere hoek van deze aarde en het zal het kwaad desnoods met het zwaard terugdrijven naar zijn duistere hol. [...] Er zal geen genade voor de onrechtplegers zijn, slechts het zwaard wordt tegen hen opgeheven. Geen discussie, geen demonstraties, geen optochten, geen petitie.' De brief bevatte ook de volgende passage, rechtstreeks overgenomen uit de Koran: 'Voorwaar, de dood die jullie trachten te voorkomen zal jullie zeker vinden, daarna zullen jullie worden teruggevoerd naar de Kenner van het onwaarneembare en Hij zal jullie dan mededelen wat jullie plachten te doen.' (62:8)

Wie tot de ijle hoogten van de academische staf van Brandeis is gestegen, zal wellicht een manier kunnen verzinnen om aan te tonen dat er geen verband is tussen de daden van Bouyeri en de islam. Ik herinner me nog heel goed hoe Nederlandse academici beweerden dat achter zijn religieuze taal Bouyeri's echte motivatie om mij te willen doden was gelegen in sociaaleconomische achterstelling of postmoderne vervreemding. Maar als een moordenaar de Koran citeert om zijn daad te rechtvaardigen, vind ik dat we het op zijn minst moeten hebben over de mogelijkheid dat hij meent wat hij zegt.

Als ik dus verklaar dat de islam geen godsdienst van vrede is, bedoel ik niet dat het islamitische geloof moslims vanzelfsprekend gewelddadig maakt. Dat is overduidelijk niet het geval: er zijn miljoenen vreedzame moslims op de wereld. Wel zeg ik dat de oproep tot en de rechtvaardiging van geweld uitdrukkelijk worden verwoord in de heilige teksten van de islam. Bovendien moet dit theologisch gesanctioneerde geweld worden ingezet tegen allerlei overtredingen, waaronder, maar niet uitsluitend, afvalligheid, overspel, godslastering en zelfs zoiets vaags als bedreiging van de familie-eer of de eer van de islam zelf.

Toch ben ik vanaf het moment dat ik erop begon te wijzen dat

er onvermijdelijk een verband bestaat tussen de godsdienst waarin ik was opgegroeid en het geweld van organisaties als Al-Qaida en de zogenaamde Islamitische Staat (hierna IS, al geven anderen de voorkeur aan de acroniemen ISIS of ISIL), blootgesteld aan hardnekkige pogingen om me het zwijgen op te leggen.

Doodsbedreigingen zijn duidelijk de meest verontrustende vorm van intimidatie. Maar er zijn ook andere, minder gewelddadige methoden. Islamitische organisaties als CAIR hebben geprobeerd te voorkomen dat ik me uit kon spreken, vooral op universiteitscampussen. Sommigen hebben aangevoerd dat ik, omdat ik geen islamitisch geleerde of zelfs maar praktiserend moslim ben, geen bevoegde autoriteit ben op dit gebied. Bij andere gelegenheden heeft een select aantal moslims en westerse progressieven me beschuldigd van 'islamofobie', een woord dat op één lijn gezet moet worden met antisemitisme, homofobie of andere vooroordelen die men in westerse samenlevingen heeft geleerd te verafschuwen en te veroordelen.

Waarom doen die mensen toch zo'n moeite om mij het zwijgen op te leggen, om tegen mijn openbare optredens te protesteren, om mijn opvattingen te stigmatiseren en me met gewelds- en doodsbedreigingen van het toneel te jagen? Niet omdat ik onwetend ben of slecht geïnformeerd. Integendeel, mijn denkbeelden over de islam zijn gebaseerd op mijn kennis van en ervaring met het moslim-zijn, het leven in islamitische samenlevingen – onder meer in Mekka, het centrum van het islamitische geloof – en mijn jarenlange studie van de islam als gelovige, leerling en docent. De werkelijke verklaring is duidelijk. Ze kunnen feitelijk niet weerleggen wat ik zeg. En ik sta hierin niet alleen. Vlak na de aanval op *Charlie Hebdo* sprak moslimhervormster Asra Nomani zich uit tegen wat zij de 'eerbrigade' noemt – een internationaal georganiseerde klik die met alle geweld het debat over de islam wil smoren.⁵

Beschamend genoeg is die campagne effectief in het Westen. Het lijkt wel of westerse progressieven tegenwoordig samen spannen tegen kritisch denken en debat. Het verbaast me nog altijd dat zich progressief noemende niet-moslims – onder wie feministen en voorvechters van homorechten – met die botte middelen zo makkelijk zijn over te halen om tegenover islamistische en niet-islamitische critici de kant van de islamisten te kiezen.

In de weken en maanden na de ingetrokken uitnodiging van Brandeis was de islam herhaaldelijk in het nieuws, en niet als een godsdienst van vrede. Op 14 april, zes dagen later, ontvoerde de gewelddadige islamistische groepering Boko Haram 276 schoolmeisjes in Nigeria. Op 15 mei werd in Sudan de zwangere Meriam Ibrahim ter dood veroordeeld vanwege het misdrijf geloofsafval. Op 29 juni riep is in Irak en Syrië zijn nieuwe kalifaat uit. Op 19 augustus werd de onthoofding van de Amerikaanse journalist James Foley op video opgenomen. Op 2 september onderging Steven Sotloff hetzelfde lot. De man die leiding gaf aan de executies, had duidelijk op een Britse school gezeten, een van de 3000 tot 4500 burgers uit de Europese Unie die als jihadstrijder naar Irak en Syrië zijn getrokken. Op 26 september onthoofdde de verse bekeerling Alton Nolen in een levensmiddelenfabriek in Moore in de Amerikaanse staat Oklahoma zijn collega Colleen Hufford. Op 22 oktober ging de eveneens tot de islam bekeerde crimineel Michael Zehaf-Bibeau tekeer in de Canadese hoofdstad Ottawa en schoot hij korporaal Nathan Crillo dood, die op wacht stond. En zo gaat het maar door. Op 15 december gijzelde de geestelijke Man Haron Monis achttien mensen in een café in Sydney; bij het vuurgevecht dat volgde, kwamen twee mensen om het leven. Ten slotte werd tijdens het afronden van dit boek in Parijs de redactie van het Franse satirische weekblad *Charlie Hebdo* afgeslacht.

Gemaskerd en bewapend met AK-47 geweren drongen de broers Koachi het kantoor van het tijdschrift binnen en doodden ze hoofdredacteur Stéphane Charbonnier, negen andere medewerkers en een politieman. Op straat vermoordden ze nog een politieman. Een paar uur later doodde hun kameraad Amedy Coulibaly vier mensen, allen joods, nadat hij een koosjere winkel in het oosten van de stad had bezet.

In alle gevallen bedienden de daders zich bij het plegen van hun misdaden van islamitische taal of symbolen. Tijdens hun aanval op *Charlie Hebdo* schreeuwden de Kouachi's: 'Allahu akbar' (God is groot) en: 'We hebben de Profeet gewroken', om maar één voorbeeld te noemen. Tegen een vrouwelijk redactielid zeiden ze dat ze haar zouden sparen omdat ze een vrouw was. 'Wij doden geen vrouwen. Maar denk na over wat je doet. Ik spaar je, maar dan moet je wel de Koran gaan lezen.'⁶

Mocht ik behoefte hebben gehad aan nieuw bewijs dat het geweld in naam van de islam zich niet alleen verspreidt door het Midden-Oosten en Noord-Afrika, maar ook door West-Europa en naar de overkant van de Atlantische Oceaan en verder, hier had ik het in jammerlijke overvloed.

Na de onthoofding van Steven Sotloff beloofde de Amerikaanse vicepresident Joe Biden zijn moordenaars te zullen achtervolgen tot aan de 'poorten van de hel'. President Barack Obama was zo verontwaardigd dat hij zijn beleid om de Amerikaanse militaire interventie in Irak te beëindigen herriep, bevel gaf tot luchtaanvallen en militairen inzette teneinde 'de terreurbeweging die bekendstaat als ISIL te vernederen en uiteindelijk te vernietigen'. Maar het is de moeite waard de presidentiële verklaring van 10 september 2014 nauwkeurig te lezen vanwege de belangrijke omzeilingen en verdraaiingen:

Laat ik twee dingen duidelijk maken: ISIL is niet 'islamitisch'. Geen godsdienst vergoelijkt het doden van onschul-

digen. En het merendeel van de slachtoffers van ISIL is moslim. En ISIL is beslist geen staat. [...] ISIL is niets anders dan een terreurorganisatie. En die heeft niets anders voor ogen dan het afslachten van allen die haar in de weg staan.

Kort samengevat, de Islamitische Staat was noch een staat noch islamitisch. Hij was 'het kwaad' en zijn leden waren 'ongekend wreed'. De campagne ertegen was zoiets als een poging om een 'kankergezwel' uit te roeien.

Na het bloedbad bij *Charlie Hebdo* spande de perssecretaris van het Witte Huis zich geweldig in om onderscheid te maken tussen 'de gewelddadige extremistische boodschappen waarmee ISIL en andere extremistische organisaties mensen over de hele wereld proberen te radicaliseren' en een 'vreedzame godsdienst'. De Amerikaanse regering had 'met veel succes leiders in de moslimgemeenschap opgeroepen [...] duidelijk te zijn over de werkelijke principes van de islam'. De term 'radicale islam' mocht niet meer gebezigd worden.

Maar als dat hele uitgangspunt nu verkeerd is? Want het zijn niet alleen Al-Qaida en IS die het gewelddadige gezicht van het islamitische geloof en handelen laten zien. Het is ook Pakistan, waar elke kritische uitspraak over de Profeet of de islam als godslasterlijk wordt bestempeld en kan worden bestraft met de dood. Het is ook Saudi-Arabië, waar kerken en synagogen zijn verboden en onthoofdingen een legitieme vorm van straf zijn, zozoer dat er in augustus 2014 bijna dagelijks een onthoofding plaatsvond. Het is ook Iran, waar steniging een aanvaarde straf is en homoseksuelen vanwege hun 'misdrijf' worden opgehangen. Het is ook Brunei, waar de sultan de islamitische sharia-wetgeving aan het herinvoeren is en voor homoseksualiteit weer de doodstraf kan worden opgelegd.

In het beleid en in officiële verklaringen van de afgelopen

vijftien jaar wordt ervan uitgegaan dat terrorisme of extremisme kan en moet worden onderscheiden van de islam. Steeds weer haasten westerse leiders zich in de nasleep van terreuraanvallen over de hele wereld te verzekeren dat dit probleem niets te maken heeft met de islam zelf. Want de islam is een godsdienst van vrede.

Het zijn goedbedoelde pogingen, maar ze komen voort uit de door veel westerse progressieven gekoesterde misvatting dat we beduchter moeten zijn voor wraak tegen moslims dan voor islamistisch geweld zelf. Zo werden degenen die verantwoordelijk waren voor de aanslagen op 9/11 niet voorgesteld als moslims, maar als terroristen; we concentreerden ons eerder op hun tactiek dan op de ideologie ter rechtvaardiging van hun afschuwwekkende daden. Tegelijk omhelsden we de ‘gematigde’ moslims die ons minzaam vertelden dat de islam een godsdienst van vrede was, en werden dissidente moslims, die probeerden echte hervormingen na te streven, gemarginaliseerd.

Tegenwoordig proberen we nog steeds te bewijzen dat het geweld het werk is van een stelletje gestoorde extremisten. Met medische metaforen proberen we het verschijnsel aan te merken als een vreemd element dat niet thuishoort in de godsdienstige omgeving waarin het gedijt. En we maken ons wijs dat er om ons heen even erge extremisten zijn als de jihadisten. De Amerikaanse president ging zelfs zo ver dat hij in 2012 in een toespraak tot de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties verklaarde: ‘De toekomst hoort niet toe aan wie de Profeet van de islam belastert’ – in tegenstelling, vermoedelijk, tot wie, waar ook ter wereld, de lasteraars doodt.

Er zullen ongetwijfeld mensen zijn die klagen dat Mohammed in dit boek wordt belasterd. Toch is het niet de opzet van dit boek om nodeloos te beledigen, maar om te laten zien dat in die benadering het probleem van de islam in de eenentwintigste eeuw volledig – niet slechts gedeeltelijk, maar volledig –

verkeerd wordt begrepen. En ook het karakter en de betekenis van het liberalisme worden niet begrepen.

Het fundamentele probleem is namelijk dat het merendeel van de verder vreedzame en fatsoenlijke moslims niet bereid is te erkennen dat de theologische grond voor intolerantie en geweld in hun eigen religieuze teksten ligt, laat staan dat ze er afstand van nemen.

Moslims zijn er niet met alleen te zeggen dat hun godsdienst ‘gekaapt’ is door extremisten. De moordenaars van 11 september en Boko Haram halen dezelfde religieuze teksten aan die alle andere moslims in de wereld als heilig beschouwen. En in plaats van hen te laten weggelaten met nietszeggende clichés over de islam als godsdienst van vrede, moeten wij in het Westen vraagtekens zetten bij en in debat treden over het wezen van het islamitisch denken en handelen. We moeten de islam aanspreken op de daden van zijn gewelddadigste aanhangers en eisen dat de centrale overtuigingen waarmee die daden worden gerechtvaardigd, worden hervormd of afgezworen.

Tegelijkertijd moeten we opkomen voor onze liberale principes. In het bijzonder moeten we tegen beledigde westerse moslims (en hun progressieve medestanders) zeggen dat wij het niet zijn die onze overtuigingen en gevoeligheden moeten aanpassen. Zij zijn het die moeten leren leven met de vrije meningsuiting die ons lief is.

DRIE GROEPEN MOSLIMS

Voordat we het gaan hebben over de islam, moeten we begrijpen wat die inhoudt en erkennen dat er verschillen bestaan binnen de moslimwereld. De verschillen waar ik aan denk zijn niet de gebruikelijke tussen soennita, sjia en andere geloofstakken. Eerder gaat het om brede sociologische groeperingen die worden gekarakteriseerd door de aard van hun naleving. Ik

maak een onderverdeling van moslims. Ik maak geen onderverdeling van de islam.

De islam is een centrale geloofsovertuiging die is gebaseerd op de Koran, de woorden die door de engel Gabriël zijn geopenbaard aan de profeet Mohammed, en de Hadith, de begeleidende werken waarin het leven en de uitspraken van Mohammed zijn beschreven. Ondanks bepaalde sektarische verschillen worden alle moslims verenigd door deze geloofsovertuiging. Allemaal, zonder uitzondering, kennen ze deze woorden van buiten: 'Er is geen god dan Allah en Mohammed is zijn boodschapper.' Dit is de *sjahada*, de islamitische geloofsbelijdenis.

Voor mensen uit het Westen, die gewend zijn aan individuele vrijheid van geweten en godsdienst, mag de *sjahada* een geloofsverklaring als alle andere lijken, in werkelijkheid is het een religieus én een politiek symbool.

In de begintijd van de islam, toen Mohammed rondging en op deuren klopte om polytheïsten over te halen hun afgoderij op te geven, vroeg hij hun te aanvaarden dat er geen god was dan Allah en dat hij de boodschapper van Allah was, ongeveer zoals Christus de joden had opgeroepen te aanvaarden dat hij de zoon van God was. Maar nadat hij tien jaar lang had geprobeerd mensen op die manier te overreden, ging Mohammed met zijn kleine kring van gelovigen naar Medina, en vanaf dat moment kreeg zijn zending een politieke dimensie. Nog steeds werd de ongelovigen gevraagd zich te onderwerpen aan Allah, maar na Medina werden ze aangevallen als ze dat weigerden. Als ze werden verslagen, kregen ze de keus tussen bekering of de dood. (Joden en christenen konden hun geloof behouden, mits ze een speciale belasting betaalden.)

Er is geen symbool dat de ziel van de islam meer vertegenwoordigt dan de *sjahada*. Maar tegenwoordig wordt er binnen de islam getwist over wie de eigenaar is van dat symbool. Van wie is de *sjahada*? Van de moslims die de nadruk willen leggen

op Mohammeds tijd in Mekka, of van degenen die zich laten inspireren door zijn veroveringen na Medina? Er zijn vele miljoenen moslims die zich identificeren met die eerste periode. Maar ze worden in toenemende mate uitgedaagd door medegevolgelingen die de in Medina ontstane politieke versie van de islam willen laten herleven en invoeren – de versie waarin Mohammed zich van een dolende in de woestijn tot een symbool van een absolute moraal ontwikkelde.

Op grond hiervan kunnen we naar mijn mening drie verschillende groepen moslims onderscheiden.

De eerste groep is de meest problematische. Dat zijn de fundamentalisten, die als ze de sjahada uitspreken, bedoelen: 'We moeten leven naar de strikte letter van onze geloofsbelijdenis.' Zij stellen zich een regime voor, gebaseerd op de sharia, de religieuze islamitische wetgeving. Bovendien zien ze het als een eis van hun geloof dat ze die aan iedereen opleggen.

Ik was geneigd deze groep 'millenaristische moslims' te noemen, omdat hun fanatisme doet denken aan allerlei fundamentalistische sekten die floreerden in het middeleeuwse christendom van voor de Reformatie, waarin fanatisme en geweld meestal samengingen met de verwachting dat het einde der tijden nabij was.⁷ Maar die analogie gaat mank. Waar in de sjiitische leer wordt uitgekeken naar de terugkeer van de Twaalftde Imam en de wereldwijde triomf van de islam, streven fanatieke soennieten vaker naar de gewelddadige stichting van een nieuw kalifaat op aarde. Daarom zal ik hen in plaats daarvan Medina-moslims noemen, omdat ze de gedwongen oplegging van de sharia beschouwen als hun godsdienstige plicht. Ze proberen niet alleen te gehoorzamen aan de leer van Mohammed, maar willen ook het voorbeeld volgen van zijn oorlogszuchtige optreden nadat hij naar Medina was getrokken. Zelfs als ze zich niet zelf inlaten met geweld, aarzelen ze niet het goed te praten.

Medina-moslims noemen joden en christenen ‘varkens en apen’ en prediken dat beide geloven ‘valse godsdiensten’ zijn, zoals Ed Husain, lid van de Council on Foreign Relations (en voormalig islamist) het uitdrukt. Medina-moslims leggen onthoofding op voor het misdrijf van ‘ongelovigheid’ in de islam, dood door steniging vanwege overspel en ophanging vanwege homoseksualiteit. Medina-moslims stoppen vrouwen in boerka’s en slaan hen als ze in hun eentje hun huis verlaten of niet behoorlijk gesluierd zijn. Medina-moslims gingen in juli 2014 tekeer in het Pakistaanse Gujranwala, waarbij ze acht huizen in brand staken en een grootmoeder met haar twee kleindochters doodden, allemaal omdat een achttienjarig meisje een naar verluidt godslasterlijke foto op haar Facebookpagina had geplaatst.

Medina-moslims geloven dat een ongelovige moet worden gedood als deze weigert zich vrijwillig tot de islam te bekeren. Ze prediken de jihad en verheerlijken de martelaarsdood. De mannen en vrouwen die zich in mijn geboorteland Somalië aansluiten bij groepen als Al-Qaida, IS, Boko Haram en Al-Shabaab – om maar vier van de honderden jihadistische organisaties te noemen – zijn allemaal Medina-moslims.

Zijn die Medina-moslims een minderheid? Naar schatting van Ed Husain vat slechts 3 procent van de moslims ter wereld de islam in deze militante termen op. Maar op 1,6 miljard gelovigen, oftewel 23 procent van de wereldbevolking, lijken die 48 miljoen er meer dan genoeg. Op grond van onderzoeksgegevens over de houding tegenover de sharia in moslimlanden zou ik het aandeel beduidend hoger inschatten;⁸ ik geloof bovendien dat het stijgt naarmate moslims en bekeerlingen tot de islam zich door Medina aangetrokken voelen. Hoe dan ook staan moslims die tot deze groep behoren niet open voor overreding door of de activiteit van westerse progressieven of moslimhervormers. Zij vormen niet het publiek waar ik me met dit

boek op richt. Zij zijn de reden dat ik het geschreven heb.

De tweede groep, en een duidelijke meerderheid in de moslimwereld, bestaat uit moslims die trouw zijn aan de centrale geloofsovertuiging en vroom hun godsdienst belijden, maar niet geneigd zijn geweld uit te oefenen. Ik noem hen Mekka-moslims. Net als vrome christenen of joden die dagelijks religieuze diensten bijwonen en zich bij hun voeding en kleding aan religieuze regels houden, concentreren Mekka-moslims zich op het naleven van hun godsdienst. Ik werd opgevoed als Mekka-moslim. Dat geldt voor de meerderheid van de moslims, van Casablanca tot Jakarta.

Toch hebben Mekka-moslims wel een probleem: hun godsdienstige overtuigingen staan in een gespannen verhouding tot de moderniteit – het complex van economische, culturele en politieke vernieuwingen dat niet alleen de westerse wereld heeft veranderd, maar toen ze door het Westen werden geëxporteerd, ook de ontwikkelingslanden. De rationele, seculiere en individualistische waarden van de moderniteit vormen een fundamentele aantasting van traditionele samenlevingen, in het bijzonder van op sekse, leeftijd en overgeërfde status gebaseerde hiërarchieën.

In landen met een moslimmeerderheid is de kracht van de moderniteit bij het veranderen van economische, sociale en (uiteindelijk) machtsverhoudingen vaak beperkt. Moslims in deze samenlevingen kunnen mobieltjes en computers gebruiken zonder noodzakelijkerwijs een conflict te zien tussen hun godsdienstige overtuiging en de rationalistische, seculiere mentaliteit die de moderne technologie mogelijk heeft gemaakt. In het Westen echter, waar de islam een minderheidsgodsdienst is, leven vrome moslims in wat het best kan worden beschreven als een situatie van cognitieve dissonantie. Gevangen tussen twee werelden van geloof en ervaring voeren ze dagelijks strijd om zich te houden aan de islam binnen een

seculiere, pluralistische samenleving waarin voortdurend vraagtekens worden gezet bij hun waarden en overtuigingen. Velen kunnen die spanning alleen maar oplossen door zich terug te trekken in gesloten (en in toenemende mate zelfbestuurde) enclaves. Dit wordt wel *cocooning* genoemd, waarbij moslimimmigranten externe invloeden proberen buiten te sluiten, hun kinderen alleen islamitisch onderwijs willen geven en zich afzijdig houden van de bredere gemeenschap van niet-moslims.⁹

Voor veel van die moslims lijken er na jaren lange dissonantie maar twee alternatieven te bestaan: ofwel de islam helemaal verlaten, zoals ik heb gedaan, ofwel de saaie sleur van de dagelijkse naleving inruilen voor de onverzettelijke overtuiging van degenen die de moderniteit van het Westen uitdrukkelijk verwerpen: de Medina-moslims.

Het is mijn hoop die tweede groep moslims – degenen die dichter bij Mekka dan bij Medina staan – te winnen voor een dialoog over de betekenis en de praktijk van hun geloof. Ik hoop dat zij tot het belangrijkste lezerspubliek van dit boek zullen behoren.

Uiteraard erken ik dat deze moslims niet zo snel gehoor zullen geven aan een pleidooi voor geloofshervorming van iemand die ze als afvallig en ongelovig beschouwen. Maar misschien gaan ze er anders over denken als ik hen kan overhalen mij niet als afvallig maar als ketters te zien: één van een groeiend aantal als moslim geboren mensen die kritisch proberen na te denken over het geloof waarin ze zijn opgegroeid. Met die derde groep, van wie slechts weinigen de islam helemaal achter zich hebben gelaten, zou ik me nu willen identificeren.

Dat zijn de moslimdissidenten, noem ze maar de vernieuwingsgezinde moslims. Enkelen van ons zijn door ervaring gedwongen geweest te besluiten dat we geen gelovigen meer konden zijn; toch blijven we sterk betrokken bij het debat over

de toekomst van de islam. Het merendeel van de dissidenten bestaat uit hervormingsgezinde gelovigen – onder wie geestelijken die tot het inzicht zijn gekomen dat hun godsdienst moet veranderen willen de aanhangers ervan niet gedoemd zijn tot een eindeloze cyclus van politiek geweld.

Hierna zal ik nog meer zeggen over deze verwaarloosde, zelfs grotendeels onbekende groep. Voorlopig volstaat het op te merken dat ik me graag identificeer met de dissidenten. In de ogen van Medina-moslims zijn we allemaal ketter, omdat we zo overmoedig zijn vragen te stellen bij de toepasbaarheid van leerstellingen uit de zevende eeuw op de wereld van de eenentwintigste eeuw.

Tot de dissidenten behoren mensen als Abd Al-Hamid Al-Ansari, voormalig decaan van de studierichting islamitisch recht aan de universiteit van Qatar, die haat jegens andere godsdiensten afwijst. Hij haalt uitgebreid een Saudische vrouw aan die vroeg waarom haar dochter moest leren niet-moslims te haten. ‘Verwachten ze van me dat ik de joodse wetenschapper haat die de insuline heeft ontdekt waarmee ik mijn moeder behandel? Moet ik mijn dochter leren dat ze Edison moet haten, die de gloeilamp heeft uitgevonden die de islamitische wereld van licht voorziet? Moet ik de wetenschapper haten die een geneesmiddel voor malaria heeft uitgevonden? Moet ik mijn dochter leren mensen te haten louter omdat ze een andere godsdienst hebben? Waarom maken we van onze godsdienst een geloof van haat jegens degenen die van ons verschillen?’ Vervolgens haalt Al-Ansari de reactie aan van een vooraanstaand Saudisch geestelijke, die antwoordde: ‘Dat zijn uw zaken niet’, en ‘samenwerking met ongelovigen is toegestaan, maar alleen als beloning voor diensten, niet uit liefde’. Al-Ansari pleit ervoor ‘het godsdienstig discours menselijker te maken’.

Dat is precies waar hervormers uit het Westen, zoals Irshad Manji, Maajid Nawaz en Zuhdi Jasser naar streven: wat zij ge-

meen hebben is een poging de islamitische praktijk te veranderen, aan te passen en te herinterpreteren om *het godsdienstig discours menselijker te maken*. (Zie voor verdere details over vernieuwingsgezinde moslims de Appendix.)

Hoeveel moslims behoren tot de diverse groepen? Zelfs al was het mogelijk die vraag definitief te beantwoorden, dan weet ik nog niet zeker of het ertoe doet. Op radio en tv, in de sociale media, in veel te veel moskeeën en uiteraard op het slagveld hebben Medina-moslims alle aandacht naar zich toe getrokken. Het meest verontrustende is nog dat het aantal jihadisten onder in het Westen geboren moslims sterk toeneemt. Volgens schattingen van de VN uit november 2014 zijn er 15 000 buitenlandse strijders uit ten minste tachtig landen naar Syrië gereisd om zich aan te sluiten bij de radicale jihadisten.¹⁰ Ongeveer een kwart van hen komt uit West-Europa. En dat zijn niet alleen jonge mannen. Tussen de 10 en 15 procent van degenen die uit westerse landen afreizen zijn vrouwen, zo schat het International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence ICSR.¹¹

Maar er zijn nog zorgwekkender cijfers. Volgens schattingen van het Amerikaanse Pew Research Center zal de moslimbevolking van de Verenigde Staten van 2,62 miljoen mensen op dit moment toenemen tot 6,2 miljoen in 2030, voornamelijk als gevolg van immigratie en bovengemiddelde vruchtbaarheid. Hoewel dat in relatieve termen nog altijd neerkomt op nog geen 2 procent van de totale Amerikaanse bevolking (1,7 procent om precies te zijn, vergeleken bij 0,8 procent vandaag de dag), is dat in absolute termen een grotere bevolking dan in welk West-Europees land ook, uitgezonderd Frankrijk.¹²

Als immigrant van Somalische oorsprong heb ik er geen bezwaar tegen dat miljoenen andere mensen uit de moslimwereld naar Amerika komen om een beter leven te vinden voor zichzelf en hun gezin. Maar ik maak me zorgen over de opvat-

TABEL I **OPVATTINGEN IN LANDEN MET EEN MOSLIMMEERDERHEID DIE EEN OMVANGRIJKE HUIDIGEEN GERAAMDE IMMIGRATIE HEBBEN NAAR DE VERENIGDE STATEN** ¹⁴

PERCENTAGE MOSLIMS DAT...	PAKISTAN	BANGLADESH	IRAK
voor de doodstraf is bij het verlaten van de islam	75	43	41
zegt dat geloven in God noodzakelijk is om moreel te zijn	85	89	91
het ermee eens is dat anderen bekeren een godsdienstige plicht is	85	69	66
zegt dat de sharia het geopenbaarde woord van God is	81	65	69
zegt dat religieuze leiders enige of grote invloed moeten hebben	54	69	57
zegt dat westers amusement schadelijk is voor de moraal	88	75	75
zegt dat polygamie moreel aanvaardbaar is	37	32	46
zegt dat vermoorden nooit gerechtvaardigd zijn wanneer een vrouw die overtredding heeft begaan	45	34	22
zegt dat zelfmoordaanslagen ter verdediging van de islam dikwijls of soms gerechtvaardigd zijn	13	26	7
zegt dat een vrouw moet kunnen scheiden van haar man	26	62	14
zegt dat zij zich zeer/enigszins op hun gemak zouden voelen als hun dochter met een christen zou trouwen	3	10	4

tingen die veel van die nieuwe islamitische Amerikanen meebrengen (zie tabel 1).

Ongeveer twee vijfde van de moslimimmigranten tussen nu en 2030 zal afkomstig zijn uit slechts drie landen: Pakistan, Bangladesh en Irak. Uit een ander onderzoek van het Pew Center – naar opinies in de moslimwereld – blijkt hoeveel mensen in die landen opvattingen hebben die de meeste westerlingen als extreem zouden beschouwen.¹³ Driekwart van de Pakistanen en meer dan twee vijfde van de Bengalezen en Irakezen is van mening dat wie de islam verlaat, de doodstraf verdient. Meer dan 80 procent van de Pakistanen en twee derde van de Bengalezen en Irakezen beschouwt de sharia als het geopenbaarde woord van God. Vergelijkbare aantallen vinden westers amusement schadelijk voor de moraal. Slechts een klein deel zou zich op zijn gemak voelen als hun dochter met een christen zou trouwen. Slechts een minderheid beschouwt eermoord op vrouwen als nooit gerechtvaardigd. Een kwart van de Bengalezen en een op de acht Pakistanen zijn van mening dat zelfmoordaanslagen ter verdediging van de islam vaak of soms gerechtvaardigd zijn.

Medina-moslims kunnen opvattingen als deze gebruiken om een bedreiging te vormen voor ons allemaal. In onder meer het Midden-Oosten betekent hun droom van een gewelddadige terugkeer naar de tijd van de Profeet de dood voor honderdduizenden mensen en onderwerping voor miljoenen. In het Westen leidt hij niet alleen tot een toegenomen terreurrisico, maar ook tot de subtile uitholling van de zwaarbevochten verworvenheden van feministen en strijders voor minderheidsrechten.

Medina-moslims ondergraven ook de positie van Mekka-moslims die in de westerse wereld proberen een rustig leventje te leiden in hun culturele cocon. Maar het meest bedreigd worden

de dissidenten en hervormers: de vernieuwingsgezinde moslims. Dat zijn degenen die uitsluiting en afwijzing onder ogen moeten zien, die allerlei beledigingen moeten verdragen, die moeten omgaan met doodsb bedreigingen – of de dood zelf onder ogen moeten zien. Tot dusver waren hun inspanningen verspreid en individueel, vergeleken bij de goed georganiseerde collectieve actie van de Medina-moslims. We zijn het aan de dissidenten – aan hun moed en hun overtuigingen – verschuldigd dat te veranderen.

Ik ben inderdaad tot de conclusie gekomen dat de enige uitvoerbare strategie om de dreiging van Medina-moslims hopelijk te kunnen bedwingen is partij te kiezen voor dissidenten en hervormers en hen te helpen a) die delen van Mohammeds morele erfgoed die uit Medina stammen te onderkennen en af te wijzen en b) Mekka-moslims over te halen die verandering te aanvaarden en de oproep van Medina-moslims tot intolerantie en oorlog te verwerpen.

Dit boek is geen historisch werk. Ik bied geen nieuwe verklaring voor het feit dat tijdens mijn leven steeds meer moslims de gewelddadigste elementen van de islam hebben omhelsd – waarom, om kort te gaan, Medina-moslims tegenwoordig zo de boventoon voeren. Wel probeer ik vraagtekens te zetten bij de vrijwel algemene opvatting van progressieve westerlingen dat de verklaring daarvan ligt in de economische en politieke problemen van de moslimwereld, en dat die op hun beurt te verklaren zijn in termen van de westerse buitenlandse politiek. Daarbij wordt te veel belang gehecht aan externe factoren. Er zijn ook andere delen van de wereld waarin het moeilijk is de democratie goed te laten functioneren of om te gaan met olie-rijkdom. Er zijn ook andere volkeren dan moslims die grieven hebben over het Amerikaanse ‘imperialisme’. Toch zijn er nauwelijks aanwijzingen voor een opleving van terrorisme, zelfmoordaanslagen, sektarische oorlogvoering, middeleeuwse

straffen en vermoorden in de niet-islamitische wereld. Er is een reden waarom een groeiend deel van het georganiseerde geweld in de wereld plaatsvindt in landen waar de islam de godsdienst is van een aanzienlijk deel van de bevolking.

In dit boek betoog ik dat *religieuze doctrines ertoe doen en toe zijn aan hervorming*. Niet-doctrinaire factoren – zoals het feit dat de Saudi's hun olieopbrengsten gebruiken om het wahabisme te financieren en het Westen het Saudische regime steunt – zijn belangrijk, maar *de religieuze doctrine is belangrijker*. Hoe moeilijk dat voor veel westerse academici misschien ook te geloven is, wanneer mensen geweld plegen in naam van een godsdienst, proberen ze niet op de een of andere manier hun onderliggende sociaaleconomische of politieke grieven een nobeler tintje te geven.

De islam staat op een tweesprong. Moslims moeten bewust besluiten de gewelddadige elementen binnen hun godsdienst onder ogen te zien, te bediscussiëren en uiteindelijk af te wijzen, niet met tientallen of honderden tegelijk maar met tientallen miljoenen en uiteindelijk honderden miljoenen. Tot op zekere hoogte is dat proces al begonnen – vooral vanwege de wereldverbreide weerzin tegen de onbeschrijflijke wreedheden van IS, Al-Qaida en de rest. Maar uiteindelijk moeten de dissidenten de leiding nemen. En zij hebben weer geen kans zonder steun uit het Westen.

Stel dat het Westen tijdens de Koude Oorlog geen steun had geboden aan de dissidenten in Midden- en Oost-Europa – aan mensen als Václav Havel en Lech Wałęsa – maar aan de Sovjet-Unie, als vertegenwoordiger van 'gematigde communisten', in de hoop dat het Kremlin ons zou helpen tegen terroristen als de Rote Armee Fraktion. Stel dat een Amerikaanse president als een van de gehersenspoelde personen uit de film *Manchurian Candidate* tegen de wereld had gezegd: 'Het communisme is een ideologie van vrede.'

Dat zou een ramp zijn geweest. Maar in wezen is dat tegenwoordig wel de houding van het Westen tegenover de moslimwereld. We negeren de dissidenten. We kennen hun namen niet eens. We spiegelen onszelf voor dat onze dodelijkste vijanden op de een of andere manier niet worden gedreven door de ideologie die ze openlijk uitdragen. En we richten al onze hoop op een meerderheid die overduidelijk geen geloofwaardige leiders heeft en zelfs eerder laat zien ontvankelijk te zijn voor de argumenten van de fanaten dan voor die van de dissidenten.

VIJF AMENDEMENTEN

Niet iedereen zal het eens zijn met mijn betoog, dat weet ik. Het enige wat ik van die mensen vraag is dat ze mijn recht verdedigen om het te voeren. Maar voor wie wél accepteert dat het islamitisch extremisme is geworteld in de islam, is de centrale vraag: wat is er nodig om de extremisten voorgoed te kunnen verslaan? Er zijn economische, politieke, juridische en militaire instrumenten voorgesteld en sommige daarvan zijn ook ingezet. Ik ben echter van mening dat die weinig effect zullen hebben, tenzij de islam zelf wordt hervormd.

Zo'n hervorming is al herhaaldelijk bepleit – door moslimactivisten als Muhammad Taha en westerse geleerden als Bernard Lewis – tenminste sinds de val van het Ottomaanse Rijk en de afschaffing van het kalifaat. In die zin zeg ik hier niets nieuws. Wel nieuw is dat ik precies aangeef wat er hervormd dient te worden. Ik wijs vijf centrale voorschriften aan die het islamitische geloof immuun hebben gemaakt voor historische verandering en aanpassing. Pas als wordt erkend dat deze vijf zaken inherent schadelijk zijn, en ze worden afgewezen en buiten werking worden gesteld, zal er een echte islamitische hervorming tot stand komen. De vijf te hervormen zaken zijn:

- 1 De semigoddelijke en onfeilbare status van Mohammed en de letterlijke lezing van de Koran, met name de delen die geopenbaard werden in Medina;
- 2 De investering in het leven na de dood in plaats van het leven voor de dood;
- 3 De sharia, de uit de Koran en de Hadith afgeleide wetgeving en de overige islamitische rechtsleer;
- 4 Het gebruik om individuele personen de bevoegdheid te geven de islamitische wet af te dwingen door het goede te bevelen en het kwade te verbieden;
- 5 Het gebod tot het voeren van de jihad, ofwel de heilige oorlog.

Al die leerstellingen moeten hervormd of afgeschaft worden. In de hoofdstukken hierna zal ik ze elk bespreken en pleiten voor hun hervorming.

Ik erken dat veel moslims zich niet op hun gemak zullen voelen bij mijn betoog. Sommigen zullen wel zeggen dat ze gekrenkt worden door de amendementen die ik voorstel. Anderen zullen ongetwijfeld beweren dat ik niet bevoegd ben om deze complexe kwesties uit de theologische en de juridische traditie te bespreken. Ook ben ik bang – echt bang – dat enkele moslims me hierdoor nog vuriger het zwijgen op willen leggen.

Maar dit is geen theologisch werk. Het heeft eerder het karakter van een openlijke interventie in het debat over de toekomst van de islam. De grootste hindernis voor verandering binnen de moslimwereld is nu juist de onderdrukking van het kritisch denken waartoe ik hier een poging doe. Als dat niets oplevert, dan beschouw ik dit boek toch als een succes als het ertoe bijdraagt een aanzet te geven tot een serieuze discussie van deze kwesties onder moslims zelf. Dat zou volgens mij een eerste stap zijn, hoe aarzelend ook, in de richting van de hervorming die de islam zo hard nodig heeft.

Veel westerlingen zullen op hun beurt misschien geneigd zijn mijn voorstellen als wereldvreemd terzijde te schuiven. Andere godsdiensten hebben een hervormingsproces doorgeemaakt, waarbij centrale geloofsovertuigingen zijn afgezwakt en er meer tolerante en flexibele opvattingen kwamen, die verenigbaar zijn met een moderne, pluralistische samenleving. Maar welke hoop kan er zijn voor een godsdienst die verandering 1400 jaar lang heeft tegengehouden? Vanuit westers standpunt lijkt de islam zich tegenwoordig welhaast in een ontwikkeling achteruit te bevinden, niet vooruit. Ironisch genoeg werd dit boek geschreven op een moment waarop velen in het Westen de hoop beginnen op te geven dat de strijd tegen het islamitisch extremisme te winnen is en de hoop in verband met de zogenaamde Arabische Lente voor het grootste deel illusoir is gebleken.

Ik ben het ermee eens dat de Arabische Lente een illusie was, tenminste wat de westerse verwachtingen betreft. Van meet af aan heb ik parallellen met de Praagse Lente van 1968 en de Fluwelen Revolutie van 1989 beschouwd als oppervlakkig en tot teleurstelling gedoemd. Desondanks ben ik van mening dat westerse waarnemers de onderliggende betekenis van de Arabische Lente hebben gemist. Er was – en is – beslist iets gaande in de moslimwereld. Er is werkelijk een draagvlak voor verandering ontstaan dat er eerst niet was. Als we dat draagvlak over het hoofd zien, kan ons dat duur komen te staan.

Kortom, dit is een optimistisch boek, een boek waarin ik niet wil aanzetten tot weer een oorlog tegen het terrorisme of extremisme, maar eerder tot een werkelijk debat binnen en over de moslimwereld. Ik probeer uit te leggen welke elementen door zo'n hervorming zouden kunnen veranderen, vanuit het perspectief van iemand die op verschillende tijdstippen al die drie verschillende soorten moslim was: een moslim levend in haar eigen culturele cocon, een fundamentalist en een dissident.

Mijn reis heeft van Mekka via Medina naar Manhattan geleid, en naar het denkbeeld van een vernieuwde islam.

Door het uitblijven van een islamitische reformatie werd ik uiteindelijk een ongelovige, een nomade en nu een ketter. Toekomstige generaties moslims verdienen een betere, veiliger keuzemogelijkheid. Moslims zouden de moderniteit moeten kunnen omhelzen en niet gedwongen worden zich af te schermen, te leven in een toestand van cognitieve dissonantie of zich met geweld te verzetten.

De moslimwereld bevindt zich momenteel in een enorme strijd om de moderniteit onder ogen te zien. De Arabische Lente en de Islamitische Staat zijn slechts twee varianten van de reactie op die uitdaging. Wij in het Westen moeten ons niet uitsluitend beperken tot militaire middelen om de jihadisten te verslaan. Noch kunnen we de hoop koesteren dat we elk contact met hen kunnen vermijden. Om die redenen hebben we groot belang bij de manier waarop de strijd over de islam uitpakt. We kunnen niet aan de zijlijn blijven staan, alsof de uitkomst ons niet aangaat. Als de Medina-moslims winnen en de hoop op een islamitische reformatie verloren gaat, zal de rest van de wereld daar een hoge prijs voor betalen. En met alle vrijheden die wij als vanzelfsprekend beschouwen, hebben westerlingen daarbij misschien wel het meest te verliezen.

Daarom richt ik me met dit boek ook tot liberaal denkende westerlingen – niet alleen tot degenen die het nodig vonden om mijn uitnodiging voor Brandeis in te trekken, maar ook tot al die anderen die hetzelfde gedaan zouden hebben als hun universiteit me een eredoctoraat had aangeboden.

U, die zich liberaal noemt, moet begrijpen dat uw manier van leven bedreigd wordt. Door mijn recht om vrij te spreken in te trekken, brengt u dat van uzelf in de toekomst in gevaar. U kunt niet ongestraft een verbond sluiten met de islamisten. U kunt niet ongestraft hun intolerantie tolereren.

Feministen en activisten voor homorechten bieden op allerlei manieren steun aan islamitische vrouwen en homoseksuelen in het Westen en steeds vaker ook in landen met een moslimmeerderheid. Meestal schrikken ze er echter voor terug het misbruik waar ze tegen zijn – van kindhuwelijken tot de vervolging van homoseksuelen – in verband te brengen met de religieuze leer waarop dit is gebaseerd. Om maar een voorbeeld te geven: in augustus 2014 stelde het theocratische regime in Teheran twee mannen terecht, Abdullah Ghavami Chazanjiru en Salman Ghanbari Chahzanjiri, kennelijk omdat zij de wet tegen sodomie van de Islamitische Republiek hadden overtreden. Die wet is gebaseerd op de Koran en de Hadith.

Mensen als ik – sommigen afvalligen, de meesten dissidenten – hebben behoefte aan uw steun, niet aan uw tegenstand. Wij, die weten wat het is om zonder vrijheid te leven, zien met ongeloof hoe u die zichzelf liberaal noemt – die beweert zo vurig te geloven in individuele vrijheid en rechten voor minderheden – gemene zaak maakt met de krachten in de wereld die juist voor die vrijheid en die minderheden de grootste bedreiging vormen.

Ik hoor tegenwoordig bij u: bij het Westen. Ik deel met u de genoegens van conferentieruimtes en campuscafés. Ik weet dat wij als westerse intellectuelen geen leiding kunnen geven aan een islamitische hervorming. Maar we hebben wel een belangrijke rol te spelen. We moeten geen beperkingen meer accepteren op de kritiek op de islam. We moeten het idee verwerpen dat alleen moslims over de islam kunnen spreken en dat elk kritisch onderzoek van de islam inherent ‘racistisch’ is. In plaats van de westerse intellectuele tradities zo af te zwakken dat onze islamitische medeburgers zich niet gekwetst zullen voelen, moeten we de moslimdissidenten verdedigen die hun leven riskeren om de mensenrechten te bevorderen die wij vanzelfsprekend vinden: gelijkheid voor vrouwen, tolerantie voor

elke godsdienst en geaardheid, onze zwaarbevochten vrijheden van meningsuiting en gedachte. We steunen de vrouwen in Saudi-Arabië die auto willen rijden, de vrouwen in Egypte die protesteren tegen seksueel misbruik, de homoseksuelen in Irak, Iran en Pakistan, de jonge moslimmannen die niet het martelaarschap zoeken maar die de vrijheid willen hebben om hun geloof te verlaten. Maar onze steun zou veel effectiever zijn als we erkennen dat hun onderdrukking een theologische grondslag heeft.

Kortom, wij die de luxe hebben om in het Westen te leven, hebben de plicht om op te komen voor de beginselen van vrijheid. Multiculturalisme moet niet betekenen dat we de intolerantie van een andere cultuur tolereren. Als we werkelijk diversiteit en rechten voor vrouwen en homoseksuelen accepteren, dan kunnen we niet naar eer en geweten de islam een vrijbrief geven op grond van multiculturele gevoeligheden. En tegen in het Westen levende moslims moeten we onomwonden zeggen: als je in onze samenleving wilt wonen en wilt delen in de materiële voordelen daarvan, dan moet je ook accepteren dat onze vrijheden verplichtingen met zich meebrengen. Ze zijn het fundament van onze manier van leven, van onze beschaving – een beschaving die langzaam en moeizaam leerde ketters niet te verbranden maar ze te eren.

Een zeer wenselijke uitkomst van een islamitische reformatie zou zijn dat de betekenis van het woord ‘ketter’ zelf opnieuw wordt gedefinieerd. Bij religieuze hervormingen krijgt de term altijd een omgekeerde betekenis: de ketter van vandaag is de hervormer van morgen, terwijl de verdediger van de orthodoxie van vandaag de torquemada van morgen is. Een islamitische reformatie zou het plezierige effect hebben dat het tij keert voor degenen die mij bedreigen – en dat zij de ketters worden, niet ik.